

Pacifikal iz Stona
Pacificale of Ston

Vinicije Lupis

Povijesni arhiv Dubrovnika

Iznova o zlatarskoj obitelji Caenazzo

Prethodno priopćenje – Preliminary communication

predano 28. 12. 1995.

Toliko blisko, a toliko daleko upravo je prethodno XIX. stoljeće gledano s kraja ovog našeg stoljeća na izmaku. Tada je Dalmacija bila najizbočenija i najsiromašnija krunovina Habzburškog imperija, izmorena ratovima, epidemijama, gladnim godinama i francuskom ratnom epizodom. Skučene prilike više vojnog kordona doli civilno ustrojene krunovine otcijepljene od prirodnog zaleđa i šire materijalne podloge nisu pružale mogućnosti ni za kakvo veće umjetničko stvaranje. To je bilo uistinu vrijeme samozatajnih umjetnika koji su podgrijavali vatru umjetničkog stvaranja. Zlatarstvo kao dio umjetničkog izraza, višeznačne kulturološke dimenzije i staleškog simbolizma uspješno se moglo nositi sa svim nedaćama svog vremena i pružiti u liliputanskom obliku oazu slobodnog stvaranja i kulturnog održavanja nivoa s tadanjom Europom. Sumirajući brojnost inventara naših crkava u razmaku od kasnog baroka do uvoza industrijski neostilski izrađenog inventara u tirolskim i bečkim radionicama, došli bismo do poražavajućih podataka, ako ne bi bilo skromnog udjela naših »malih« meštara. Njihova veličina upravo je u neponovljivosti intime, naivne sentimentalnosti posve identične umjetnosti talijanske ili francuske provincije.

Sagledavajući kakvoću i brojnost predmeta nastalih u zlatarskoj radionici obitelji Caenazzo, može se reći da je to bila najsnažnija zlatarska obitelj na dubrovačkom području tijekom XIX. stoljeća. Poznavajući opus obitelji Vicenza i Giovannija Caenazza do sada se govorilo o njima kao o korčulanskim ili stonsko-korčulanskim zlatarima, ali usprkos njihovom zadarskom podrijetlu, mletačkom školovanju Vicenza, možemo govoriti, zbog raspršenosti umjetnina od sela Vitaljine u Konavlima do sela Smokvice na Korčuli, o značajnoj dubrovačkoj zlatarskoj obitelji u širem smislu.¹

Vicenzo Caenazzo potječe iz zadarske zlatarske obitelji, koja se doselila iz Venecije polovicom XVIII. stoljeća. Već se godine 1760. spominje u arhivskim izvorima zlatar Antonio pokojnoga Caenazzo² Giorlama, a također se spominje Vincenzo Caenazzo pokojnog Antonija s nadimkom Bata, kao i godine 1784. Teodosio i Domenico pokojnog Francesca kao protokalafata u zadarskom arsenalu.³ Pod francuskom upravom nailazimo na Sebastiana, Giovannija i Francesca Caenazza, dok se Giovanni Antonijev Caenazzo spominje godine 1798. u prvom razredu Liceja u Zadru, potom ćemo ga susretati kao sanitetnog inspektora dvadesetih i tridesetih godina XIX. stoljeća diljem sjeverne Dalmacije.⁴ Među ostalim predstavnicima obitelji Caenazzo nailazimo godine 1802. na Teodosija Caenazza iz Venecije i Tomasa Caenazza iz Rovinja, čiji će potomak Luigi biti među prvim fotografima-amaterima u Istri.⁵

Najznačajniji predstavnik ugledne građanske zadranske obitelji jest Vincenzo Caenazzo, sin Antonija i Marianne, rođen u Zadru 1817. godine. Školovao se u Veneciji, gdje se i oženio – u crkvi Sv. Martina 26. 11. 1834. godine – Zadrancom Rosom Tenecato iz ulice Sv. Mihovila s kućnog broja 632. U Zadru mu se rađa i kćer Marianna Filomena Caenazzo 25. 4. 1938. godine, koju krsti 20. 5. 1838. godine župnik Sv. Šime Serafin Zmajić.⁶ Mladi supružnici sele se iz Zadra u Ston, novo središte preture, gdje im se 1847. godine rađa sin Giovanni. Prelaskom u grad Korčulu tijekom druge polovice pedesetih godina, poslije smrti svoje prve žene, sklopio je drugi brak s Filomenom Zanini. Sin Giovanni Caenazzo nasljeđuje zlatar-

Sažetak

Autor u svom radu donosi novo viđenje opisa zlatarske obitelji Caenazzo i njihovu ulogu u razvoju dubrovačkog zlatarstva XIX. stoljeća, koji brojnošću i kakvoćom nadilazi prosjek ostalih dubrovačkih zlatara. Na osnovi terenskog i arhivskog istraživanja nadopunjava biografiju i katalog predmeta. Vincenzo Caenazzo bit će posljednji inozemno školovani zlatar na najboljim mletačkim tradicijama eklektički sintetizirajući tradicionalne i neostilske elemente u poseban prepoznatljiv zlatarski rukopis. U članku se prvi put obrađuju predmeti koje je izradio Vicenzov sin Giovanni Caenazzo za župnu crkvu u Vignju.

Kalež – župna crkva u Orebiću
Chalice. Parish church, Orebić

sku radionicu i vodi je do svoje smrti 3. prosinca 1916. godine.⁷ Osam godina ranije umire njegova kćer Rossa Depolo rod. Caenazzo, žena Marina Depola, 16. studenog 1908. godine.⁸ U Stonu jedna grana obitelji živi do početka XX. stoljeća, i to najvjerojatnije grana sina Josipa iz drugog braka.⁹

Uz stonski opus Vicenza Caenazza vremenski se nadovezuje velika narudžba liturgijskih predmeta za župnu crkvu u Orebiću. Poslije pljačke crkvenog srebra godine 1866. u Orebiću, zauzimanjem orebičkog župnika don Mata Štuka, Vicenzo Caenazzo stvara svoj drugi ciklus liturgijskih predmeta, predstavljajući ujedno i vrhunac umjetničkog dosega umjetnika.¹⁰ Prvi do sada poznati kalež majstora Vicenza jest kalež iz župne zbirke – visine 26,3 cm, otvora čaše 9,6 cm i širine baze 14,5 cm – izrađen od srebra u tehnici lijevanja, iskucavanja i graviranja. Neobarokni kalež na bazi ima tri visoka reljefa: Sv. Lovrijenca, Sv. Vlaha i Bogorodice smještenih u rastvorenoj kartuši. Nodus je kruškolikog oblika sa tri andeoske glavice, koje se ponavljaju na košarici kaleža. Kalež je providen majstorovim žigom VC, a na bazi se nalazi natpis »*Populus Donavit* 1866«.

U crkvenoj riznici čuva se i drugi, nešto skromniji kalež (sl. 1) providen majstorovim žigom na bazi, klasicističkog oblika s dodacima neobaroka, izrađen od lijevanog, iskucanog i djelomično pozlaćenog srebra: visok je 24,5 cm, širina baze

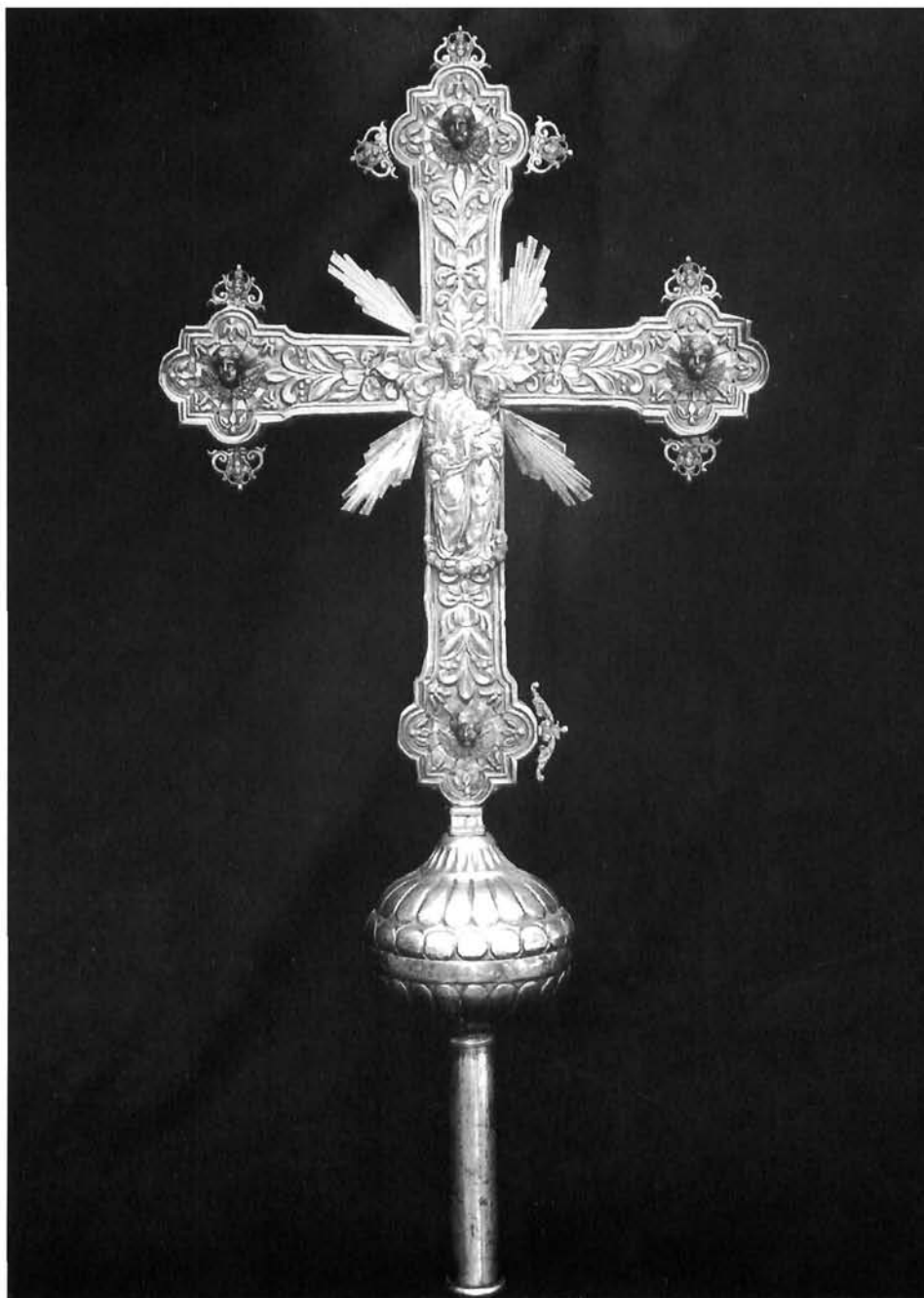

Kadionica – župna crkva u Orebiću
Incense Burner. Parish church, Orebić

12,7 cm i širina čaše 8,5 cm. Okruglo svedena baza ukrašena je jednostavnim biljnim ornamentom, stupnjevano vodeći preko glatkog nodusa do košarice kaleža, na kojoj su iskucane cvjetne girlande i ugraviran natpis »CATH. KERŠA LOCO FURATI«, a rub je obrubljen perforiranim rubom.

Među predmetima čuva se i baza neoklasicističke pokaznice čistih formi, ukrašena vodenim lišćem i trakastim ornamentom. Baza je izrađena u tehnici lijevanog, graviranog i pozlaćenog srebra, visoka je 19 cm, široka 19 cm, solea je promjera 32 cm. Lisnati ornament na bazi prelazi u nodus nizom reznjeva uspješno se uklopivši u šezdesetak godina stariji gornji dio pokaznice oponašajući žitni snop, nastao u denoveškim zlatarskim radionicama 1794. godine. Na rubu baze ugraviran je natpis »RECTOR ŠTUK LOCO FURATI A. 1866. D.D.« i tri puta ponovljeno »VC«. Gotovo identična oblikom je i baza pokaznice iz župne crkve Sv. Mihovila u Vignju, koja nije providena majstorovim žigom, ali bi se na osnovi analogija mogla njemu pripisati.

Vrlo zanimljiv primjer sažimanja raznih stilova iz majstorova opusa jest srebrna kadionica iz iste zbirke (sl. 2), koja se nastavlja na stonski ciklus, visine 32 cm, širine otvora 12 cm i ukupne duljine s lancima 90 cm. Okrugla je niskosvedena baza s jednostavnim lisnatim ornamentom, koji poput stapke vodi do trbuha zdjele neobaroknog stila sa tri andeoske glavice,

Ophodno raspelo – župna crkva u Orebiću
Processional Cross. Parish church, Orebić

među kojima se nalaze tri medaljona s natpisima: »VIRGINI /AUSALTRICE/D.C.«, »VETERE ESE/1666/MATHEI FLORI/FURATO«, »CITO/ALESI FLORI/1866«. Poklopac kationice obrubljen je krupnim ovulusima, a dimnište se sastoji od perforiranog srebrnog lima oblikujući kaštilac, ponad kojeg je bogati neorenesansni vijenac s iskucanim lovorovim listovima. Završetak kaštilca sačinjen je od šesterostranog krovišta s kvadribolnim gotičkim ornamentima i sferom nad kojom se nalazi istokračni križ. Lanci su ovješeni o držač ukrašen istovjetnim lisnatim ornamentom sa stonskih primjera.

Najljepša umjetnina nastala u radionici zlatara Vicenza Caenazza jest veliki ophodni križ – dar braće Mimbelli (sl. 3). Na visokom usadniku pričvršćena je složena jabuka sastavljena od dvaju nizova jezičastih ornamentata, horizontalne trake s natpisom koji glasi: »MDCCCLXVI D.D.+JOANNES ANTONIUS STEPHANUS, FRATRES MIMBELLI LOCA FURATA« i niza ovulusa. Trilobni završeci hasti križa ukrašeni su lijevanim anđeoskim glavama već poznatim s niza predmeta. Srebrni lim križa raspona krakova 37 cm i visine 78 cm iskucan je sa širokim lisnatim ornamentom znanim s raspela

Viseća svjetiljka iz crkve Sv. Antuna Opata u Malom Stonu
Hanging Lamp from the church of Saint Anthony Abbot in Mali Ston

šibenskog zlatara M. Doroševića iz 1614. godine.¹¹ Posezanje za starijim uzorima nije ništa novo u dubrovačkom zlatarstvu, lijep uzor je upravo ophodni križ iz mjesta Prizrina na Pelješcu, gdje je dubrovački majstor u XVII. stoljeću, oponašajući importirane mjedene mletačke križeve, izradio oplošje križa istovjetno importiranim, ali Kristov korpus je »posudio« uzimajući otisak renesansnog korpusa nekog starijeg raspela i komponirao u novu cjelinu. Provincijska sloboda sazimanja stilova pružila je mogućnost uklapanja raznih stilskih elemenata u novu cjelinu, kao što je evidentno posuđivanje baroknog modela za Kristov uvijeni korpus, prepun patosa na neorenesansnoj podlozi. Predložak treba tražiti u stonskom periodu, kada je i zlatar Dimitrije Lazarević, radeći ophodni križ za crkvu Sv. Antuna Opata u Malom Stonu, upotrijebio posve isti predložak. Vrativši se ponovno na orebički križ, kojem se na križistu nalaze radijalno postavljene zrake, moramo zamijetiti da se na stražnjoj strani nalazi lik Bl. Djevice Marije – najljepši figuralni prikaz u dubrovačkom zlatarstvu u XIX. stoljeću. Čist u obliku i formi, lik okrunjene Bogorodice s malim Kristom u naručju odaje vrsnu sposobnost stvaranja cjeline iz naizgled nespojivih stilskih segmenata. Mekano modelirana draperija uz minuciozno obrađene likove Bogorodice i Krista odaje ruku majstora odgojenog u najboljoj mletačkoj tradiciji, pompozno obavivši lik u koprenu odbljeska pozlate, palucavo isijavajući o srebrnu podlogu.

Ladica za tamjan i kalež iz župne crkve Sv. Vlaha u Stonu (foto: M. Mojaš)
Boat-Shaped Incense Burner and Chalice from the church of Saint Blaise in Ston

Korice katedralnog misala (rub) iz župne crkve Sv. Vlaho u Stonu (foto: B. Gjukić)

Covers of Cathedral Missal (the borders) from the church of Saint Blaise in Ston (photo B. Gjukić)

Stoga orebički ophodni križ s tehnološkoga gledišta uporabe više zlatarskih tehnika i neuobičajene kombinacije pozlate figuralnih prikaza na srebrnoj podlozi nadilazi dosada videno iz repertoara dubrovačkih zlatara posljednje faze stvaranja.

Ispod pjevališta u orebičkoj župnoj crkvi danas se čuva oltarna pala u neogotičkom okviru – dar Stjepana Mimbellija 1860. godine – s likom Bogorodice s Kristom, Sv. Stjepanom i Sv. Nikolom. Skromna pala, siromašnog kolorita i lošeg crteža ukrašena je nizom srebrnih ex-vota.¹² Riječ je o devet srebrnih predmeta, od kojih su tri krune (11x11,6 cm na Gospinu liku; 8,5x8,8 cm na Kristovoj glavi i 11,4x12 cm na glavi Sv. Stjepana, što nosi natpis SALUBRIS CAUSS P.P. 1864), jedna srebrna mitra na liku Sv. Nikole (10,4x8,4 cm s natpisom SALUBRIS CAUSA 1864), dvije srebrne trake, šesterokraka pozlačena zvijezda (p. 10,6 cm i natpisom S POSP–1864) i srebrnim medaljonom (26x13 cm s natpisom D.O.M./XXIII MAJI 1861/ŠTUK P./SALVATIONIS CAUSA). Orebički ciklus bi okončali srebrnim ex-votom muškarca koji kleči, iskucanim po matrici s početka XIX. stoljeća (6,3 cm x 6,3 cm) i providenim majstorskim žigom.

Drugi ciklus vezan je uz župnu crkvu Sv. Mihovila u Trpnju, kako je već ranije uočeno.¹³ Riječ je o srebrnom kaležu visine 23,1 cm, širine baze 13 cm, širine čaše 8,16 cm, koji nije providen majstorskim žigom, ali je gotovo istovjetan srebr-

om kaležu – daru Katarine Kerša župnoj crkvi u Orebiću. Jednostavna kružna baza ukrašena lisnatim neoklasicističkim ornamentom blago prelazi u nodus amforastog tipa i specifičnu košaricu perforiranog ruba. Drugi liturgijski predmet je srebrna viseća svjetiljka visine 43 cm i širine otvora 16,3 cm, od iskucanog srebra, bikoničnog tijela ukrašena gotovo morelijanski prepoznatljivim ukrasom – lisnatim motivom, raspoređenim u više nizova, kao i viticastim nosačima poklopca prekrivenim ponovljenim motivom svjetiljke. Svjetiljka je providena majstorskim žigom »VC«.

Posebno poglavlje predstavlja nadopuna dosad poznatog stonskog ciklusa.¹ Svakako tu treba započeti sa srebrnim visećim svijećnjakom iz crkve Sv. Antuna Opata u Malom Stonu (sl. 4) visine 43 cm i širine otvora 16,3 cm, izrađenim u tehnikama lijevanja i iskucavanja. Malostonska viseća svjetiljka providena majstorskim žigom »VC« na svom bikoničnom tijelu ima više nizova suprotivno postavljenih lisnatih nizova i sitnih zakovica s likovima anđela – prepoznatljivim umjetničkim potpisom. Oblikovno je bliska korčulanskoj svjetiljci iz crkve Svih Svetih iz Korčule.¹⁵ Na korčulanskoj svjetiljci ponovljene su vitice-nosači lanaca, koji na primjeru iz Malog Stona nisu sačuvani. Među ex-votima čuva se pločica s prikazom zavjeta noge u okviru s kružnim nosačem, kao i u Orebiću, a providena je majstorskim žigom. Na trećem predmetu – ranobaroknoj pokaznici prepoznatljiva je intervencija na solei, postavljanjem radialnih zraka uzduž oboda. Istovjetne radialne zrake bit će upotrijebljene na ophodnim križevima. U župnoj crkvi Sv. Vlaho majstorskom opusu treba pripisati srebrnu ladicu za tamjan (sl. 5), čistih linija i odmjerena ukrasa. Ladica visine 9,4 cm, širine baze 8,8 cm i zdjelice 18,6 cm izrađena u tehnikama lijevanja, iskucavanja i graviranja sastoji se od kružne baze urešene radialnim lisnatim ornamentom, vodeći do poligonalnog nodusa k zdjelici sa dva poklopca. Odrasno postavljeni iskucani listovi akantusa tvore harmoničnu cjelinu. Među raznim liturgijskim predmetima u župnoj crkvi čuvaju se dva vrijedna ophodna križa iz XV. stoljeća, na kojima su vidljive umjetnikove intervencije. Na jednom je dodan novi neobarokni Kristov korpus poput onog iz Orebića, teško oštećena jabuka i više srebrnih čavlića s glavama u obliku anđela. Na drugom križu vidljivo je također više istovjetnih čavlića s andeoskom glavicom i novi bočni srebrni limovi. Najuspjelija umjetnikova intervencija jest na koricama katedralnog misala (sl. 6), dosad pogrešno poznatim u literaturi kao korice matrikule Sv. Frana.¹⁶ Središnje ploče misala s prikazima Bogorodice sa svecima i stigmatizacije Sv. Frana pripadaju dubrovačkom zlatarstvu XVI. stoljeća, ali posve drukčije tretiran rub sa znanim plošno lisnatim ornamentom, snažnim ritmičkim viticama, odaje posve neostilski tretman, uspješno se ukomponiravši sa starijim sastavnicama. Eklektičizam preživjelih stilova dopustio je umjetniku da se isto tako poigra i na košarici kaleža iz crkve Sv. Vlaho, gdje je ponovio plošni biljni ornament s perforiranim rubom, kao na kaležu kanonika Nikole Pausa iz riznice korčulanske prvostolnice.¹⁷

Među liturgijskim predmetima crkve Sv. Ivana Krstitelja u Hodiljama kraj Malog Stona čuva se još jedno ophodno raspelo majstora Vicenza Caenazza. Srebrno raspelo visine 71 cm, raspona krakova 36,5 cm, izrađeno u tehnici lijevanja, iskucavanja i graviranja dobro znanog je oblika. Usadnik je dug, s nodusom i krakovima križa s trilobnim završecima ispu-

Viseća svjetiljka iz župne crkve Sv. Marije Mandaljene u Mandaljeni (foto: B. Gjukic)

Hanging Lamp from the parish church of Saint Blaise in Ston (photo B. Gjukic)

Detalj viseće svjetiljke
Hanging Lamp (detail) photo B. Gjukic

njenim andeoskim plastičnim likovima, lisnatim ornamentom na limovima i lijevanim Kristovim korpusom po baroknom uzoru s prednje strane i iskucanim likom Bezgrešnog začeca sa stražnje strane. Iz središta križa po staroj shemi isijavaju radijalno postavljene zrake.

Posebni problem u dubrovačkom zlatarstvu uz raširenost ex-vota jest rubna djelatnost zlatarskog zanata, a to je upravo izrada liturgijskih predmeta od neplemenitih metala ili bolje rečeno od kombinacije više metala. Jedna skupina su drveni pacifikali s metalnim dodacima: Kristovim korpusom, kartelinom, radijalnim zrakama i završecima hasti. Očita je srodnost metalnih lijevanih dijelova s pacifikala i predmeta od srebra; stoga se na osnovi do sada uočenog umjetnikova rukopisa mogu uvrstiti u njegov opus tri pacifikala.

Prvi je iz crkve Imena Isusova iz Stona. Na četvrtastoj drvenoj i crno lakiranoj bazi usaden je križ elegantnih hasti s mjedanim završecima trilobnog perforiranog oblika uokolo malene andeoske glavice, Adamova lubanja, kartelin s natpisom INRI, četiri radijalne zrake uokolo uvijenog Kristova tijela, očiju uprtih u nebo u pasiji nebeske žrtve. Očita je srodnost s moćnikom Sv. Križa iz bivše katedrale Sv. Vlaha.¹⁸ Jednostavan i turoban pacifikal ima svoja dva bliska primjera u crkvi Gospe Luncijate u Stonskom polju, od kojih je prvi visine 30 cm i raspona krakova 16,4 cm, a drugi 30 cm i širine 15 cm. Jednako tako originalni neostilski oblici kadionica nastali u majstorovoj radionici imaju svoj pandan u mjedenoj kadionici iz grobišne crkve Sv. Luke u Kučištu. Mjedena kadionica okrugle baze širine 8,8 cm, visine 33 cm ima trbušastu zdjelicu i perforirani neogotički poklopac, a lanci su ovješeni o tri znane andeoske glavice. Očito je da je umjetnik lijevao sre-

brne i mjedene andeoske likove po istim kalupima, posuđenim voštanim otiskom s nekog baroknog kandila.

U franjevačkom samostanu Male braće u Dubrovniku čuva se pacifikal nastao u radionici Nikole Gjivovića, jer se umjesto mjedene aplikacija nalaze srebrne, providene majstorovim žigom, pričvršćene na crnu drvenu podlogu, što je potvrdilo pretpostavku o širini umjetničkog repertoara od pribora za jelo do slobodno stojeće srebrne skulpture.

Osobito važan je srebrni viseći svijećnjak (sl. 7) iz župne crkve Sv. Marije Mandaljene iz Mandaljene u Župi dubrovačkoj, za poznavanje djelatnosti te značajne zlatarske radionice.

Srebrna svjetiljka rađena je sigurno po umjetnikovu nacrtu kao svjetiljka bratovštine Svih Svetih iz Korčule 1863. godine¹⁹ i ostale koje se razlikuju samo u varijacijama rasporeda ukrasa. Neoklasicistički oblik izdužene forme naglašen je reduciranjem lisnatih motiva visine 43 cm, širine otvora 16,3 cm, u donjoj zoni je ukrašen nizom laticastih motiva s prepoznatljivim sitnim andeoskim likovima, bikonveksni trbuh u dva niza je urešen nizom akantusovih listova, a po sredini teče natpis: »ZAVIET ZA KOLERU G. 1867« između tri masivna vitičasta nosača lanaca ovješanih o glatki nosač. Jedino se u donjoj zoni ruba nalazi tipično neoklasicistički vijenac lovorovih listova i traka, dobro poznat u repertoaru Vicenza Caenazza. Žigovi su utisnuti »VC« na sve sastavnice svjetiljke (sl. 8). Pored ovog primjera u župnoj crkvi Sv. Spasa u Vitaljini u Konavlima čuva se još jedan ophodni križ nastao u umjetnikovoj radionici.

Nadopunjavajući korčulanski opus, treba opusu obitelji Caenazzo pribrojiti dvije zavjetne krune sa slike Sv. Antuna Pa-

dovanskog u sali od prokure bratovštine Sv. Mihovila i košaricu kaleža kanonika Nikole Pausa. U župnom uredu Sv. Martina u Žrnovu čuvaju se dva ophodna križa poznatih oblika, od kojih je jedan providen majstorovim žigom »VC«, a drugi nije. Po površnom modeliranju i znatno skromnijoj kakvoći ta dva raspela treba pripisati posljednjim godinama umjetnikova rada. Poznavajući iz dosadašnjeg izlaganja umjetnikove intervencije na restauraciji starih liturgijskih predmeta, možemo mu pripisati popravak ophodnoga gotičkog raspela iz crkve Sv. Martina.²⁰ Alena Fazinić u svojoj raspravi ispravno je opazila nelogičnost postavljenih likova, što govori o prebacivanju na novu drvenu podlogu uz zakivanje specifičnim srebrnim čavlicima sa sitnim anđeoskim glavicama, a bočno su i novi srebrni limovi s već poznatim lisnatim ornamentom. Među srebrnom opremom župne crkve u Smokvici čuva se jedan križ zlatara Vicenza Caenazza visine 78 cm i raspona krakova 37 cm, od iskucanog i lijevanog srebra gotovo identičnog oblika primjeru iz Hodilja. Kanonske neo-renesansne ploče već su uočene u stručnoj literaturi i na osnovi komparativnih elemenata pripisane istome majstoru.²¹

Opusu umjetnikova sina Giovanniju Caenazzu pripadaju dvije krune s oltara Pohoda Bl. Dj. Marije u župnoj crkvi Sv. Mihovila u Vignju. Riječ je o zavjetnim krunama od iskucanog lima (25x15 cm i 11x8 cm), plošnog i neharmoničnog ornamenta. Unutar veće krune ugřeban je natpis: »+JOHANNE CAENAZZO FECIT ANNO 1905 OREFACE CORCIRA NIGRA«. Te krune posljednje su djelo do sada pripisano obitelji Caenazzo. Inače Giovanni Caenazzo, kao ugledni korčulanski građanin, bio je jedan od osnivača Gradskog

muzeja u Korčuli, a nabavljao je i literaturu iz povijesti umjetnosti, kao što je Jacksonova povijest arhitekture Dalmacije.²² Važnost obitelji Caenazzo u dubrovačkim i širim dalmatinskim okvirima jest u posljednjem preseljenju jedne zlatarske obitelji u provinciju, za razliku od drugih umjetničkih sudbina tog vremena. Iz Hvara potječe zlatar Giovanni (Ivan) Cristofoli, koji se preselio u Veneciju, a u svojoj domovini je jedino ostavio novi poklopac rake Sv. Prošpera za istoimeni oltar u hvarskoj katedrali godine 1859.²³ Isti taj Cristofoli, iznimno cijenjen, izrađuje vrsna zlatarska djela u Veneciji, kao što je moćnik iz crkve San Giovanni iz Bragora 1851. godine u kombinaciji srebra i poludragog kamenja.²⁴ Iz Dalmacije potječe i glasoviti osnivač zlatarske kuće Leopold Janešić, čiji će sinovi postati najugledniji zlatari Europe s brojnim draguljarnicama otvorenim širom raznih metropola i poslovanjem s uglednim kućama Bulgari, Settepassi, Vever, Boucheron ili Chaumet.²⁵ Nasuprot uspješnim iseljenicima-zlatarima, polovicom XIX. stoljeća djeluje više značajnih zlatara: Baldo Đivović i Ivan Vuković u Dubrovniku, Antonio Persiciolli i Antonio Prezioso u Zadru i Giovanni Battista Valle u Splitu.²⁶ Zaključivši izlaganje, možemo naposljetku reći da je zlatarski opus obitelji Caenazzo svojom kakvoćom u okolnostima nastanka nadilazio prosjek dubrovačkog zlatarstva u XIX. stoljeću i da su pojedini primjerci doista na europskom nivou – umjetničkim ili tehnološkim značajkama – uz brojnost oblika. Vincenzo Caenazzo bit će posljednji školovani zlatar na najboljim mletačkim tradicijama, eklektički sintetizirajući tradicionalne i neostilske elemente u poseban prepoznatljiv zlatarski rukopis.

Bilješke

1

A. Fazinić, *Radovi zlatara V. Caenazza u Korčuli*, »Peristol«, br. 26, Zagreb, 1983, str. 75–80; **I. Matijaca–A. Fazinić**, *Srebrni predmeti iz Korčule*, »Peristol«, br. 24, Zagreb, 1980, str. 128; **A. Fazinić**, *Liturgijsko srebro i zavjetno zlato iz Smokvice i Čare na otoku Korčuli*, Rad. Inst. povij. umj. 16, Zagreb, 1992, str. 149–158; **V. Lupis**, *Prilozi za zlatarsku obitelj Caenazzo iz Korčule*, PPD 33, Split, 1992, str. 565–573.

2

PAZ, Miscellanea 8–Poz V. I. 67.

3

PAZ, Miscellanea 8–Poz V. I. 65.

4

PAZ, Miscellanea 8–Poz V. I. 67.

5

PAZ, Miscellanea 8poz. V. L. 66; **N. Grčević**, *Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj*, Zagreb, 1981, str. 155: *Krajem šezdesetih godina djeluje u Rovinju Luigi Caenazzo, amater koji svoje fotografije snima i oprema potpuno na način profesionalca, samo uz ime dodaje oznaku Dilettante.*

6

PAZ, Matice rođenih Sv. Stošije (1825–1828), libro III, str. 89, br. 86.

7

ŽA, Korčula, Knjiga mrtvih VI (1907–1940), str. 144. Giovanni Caenazzo pokopan je na groblju Sv. Luke.

8

ŽA, Knjiga mrtvih VI (1907–1940), str. 21.

9

ŽA Ston, Matica krštenih IV (1913–1941), red. broj 11, Anna Caenazzo 1915, 13. svibnja rođena, krštena u Stonu, kćer Josipa Caenazza i Marine Svoboda pod imenom Ana. Kumovi su bili Eugenije Missoni i Ana žena Nikole Vernazza. Krstio don Nikola Buntjelić.

10

ŽA Orebić, Libro Dell'Amministrazione Ecclesiastica–D. S. Stefano in Orebić od 1853.

–pag. 21. II 1866 –Per un turibollo per le piside

22. luglio 1866. Per calice nuovo gusto

il contra f. 62,50.

31. Dicembre pagato all'orefice Caenazzo 10.f.

–pag. 16.

Per un calice d'argento senza patena.

f.45.

U župnom arhivu također se čuva i knjiga *Nomi dei principali Benefitori verso le chiese di questa Parrocchia ai quali si deve riconoscenza onore e non perpetua gratitudine*, 22. Stefano Mimbelli 1860.

Pel nuovo quadro di S. Stefano

della B. V. S. Biagio e S. Stefano

f.50.

28. Fratelli Mimbelli 1867.

croce per le processioni d'argento

v. 200.

27. Alessandro Flori 1867.

Turibolo di argento

val.100.

C. Fisković, *Candelara, Dorffmaeister i pollastrini restaurirani na Orebićima*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1975/1, Zagreb, 1975, str. 153–167.

Autor donosi točan naziv bilježnice dobrotvora iz župnog arhiva u Orebiću, ali donosi samo neke podatke, a u bilješci 19. na str. 157. donosi prijepis dokumenta: *Vjekovitoj uspomeni.*

Na osvit 10. Prosinca 1866 pokradeno biaše iz Cerkve Svetoga Stjepana u Orebićih 120 unaca srebra. Brižljivostju gosp. Župnika i Nastojnika dobroćinci sve odma nakladiše. Er. Gosp. Bratja Mimbelli– Ivan, Antun i Stiepan učiniše križ –Gosp. Ales, Flori kadijonik –Gosp. Župpa Jozo jednu, a gosp. Ant. Despot drugu kandelu. Gosp. župnik Mat. Štuk podnožje ostensoria. Gosp. Kat. Kersa rođena Mimbelli kalež. Ter sve stvari pohrane bogatije namestiše se.

Posebni svezak: Došastim narodima za uzpomenu. Bilješka zadužbinah bogoljubnog Puka Župe Orebičke za dobavljanje jedne kandile od srebra na čast pričiste i neoskvernjene Djevice Marie moguće svoje Pomoćnice Kerstjanske... 1867. Dakle ne navodi ime zlatara Vicenza Caenazza koji je izradio veći dio novih predmeta.

11

C. Fisković, *Franjevačka crkva i samostan u Orebićima*, Spomenica Gospe Andela, Omiš, 1970, str. 69.

12

G. Marković, *Votivi–Zbirka Slovenskog etnografskog muzeja*, Knjižnica Slovenskog etnografskog muzeja, Ljubljana 1991, str. 9.–21. Votivno darovanje je oblik materijalizirane molbe, prinošenjem novčane žrtve ili minijaturnog predmeta dijela oboljelog tijela. Kršćanska crkva je isprva branila prinošenje ex-vota kao poganski običaj, ali već u V. stoljeću biskup Kyrrhosa Teodor kraj Antiohije govori o poklanjanju zlatnih i srebrnih pločica uobličeni u dijelove tijela nad brobom mučenika u znak zahvale. Također Giovanni Bogaccio u prvoj noveli prvog dana Dekameronu opisuje ovješene voštane ex-vote o grob crkvenog velikodostojnika kao i u trećoj noveli šestog dana. Baldasar Castiglione u 86. poglavlju Knjige o dvoraninu govori o zavjetovanju srebrne pločice s očima Gospi Loretskoj da se udijeli milost ozdravljenja očiju. Reformacija nije bila sklona tom načinu pučke pobožnosti, koji je bio duboko ukorijenjen u mediteranski svijet još od antičkih vremena prinošenja žrtvenih pločica za milost ozdravljenja bogu Eskulapu u Epidauru epirskom.

13

V. Lupis, o.c., str. 569.

14

V. Lupis, o.c. (1), str. 565–573.

15

A. Fazinić, 1983, o.c., str. 78.

16

C. Fisković, *Likovna baština Stona*, Anali Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU u Dubrovniku, sv. XXII–XXIII, Dubrovnik, 1985,

str. 110; **I. Lentić**, *Zlato* – Katalog izložbe *Zlatno doba Dubrovnika*, Zagreb, 1987, str. 387.

17

I. Matijaca i **A. Fazinić**, o.c., str. 223; **A. Fazinić**, 1983, oc., str. 76. Autorica donosi tekst gdje se govori o popravku gotičko-renesansnog kaleža:

ŽAK, »*Liber defuntorum* IV 1836–1891«

»*Stanje duše, svezak III*«, str. 35.

»(...) *la Chiesa splendidamente ornata e degni Amministratori della quale esposero inoltre in questa circostanza due oggetti che addimostrano la singolare valentia del distinto artefice Sig. r. Vincenzo Caenazzo da qualche tempo stabilitosi, un calice, cioe' magnifico del lato artistico appartenendo alla prima scuola fiorentina, ristaurato dello stesso ed una bellissima lampada d'argento di tutto disegno e lavoro...*«. Dakle razvidna je pažnja kojom se poklanjaju dragocjene umjetnine i vještine uklapanja stilski posve suvremenih elemenata u harmonični sklop dvaju stilova. Sve izneseno odaje veliku vještinu postignutu u odmjerivosti sintetiziranja raznih stilova, što je vrhina eklektika.

18

V. Lupis, o.c., str. 571–572.

19

I. Matijaca i **A. Fazinić**, o.c., str. 128.

20

A. Fazinić, *Dva gotička srebrna ophodna raspela s Korčule*, »Peristil«, br. 29, Zagreb, 1986, str. 35–40.

21

A. Fazinić, 1992, o.c., str. 152, bilješka 15.

22

PAD, RO-Giunio/ XXIV–13, 1–3, Dokumenti o Gradskome muzeju u Korčuli.

U popisu osnivača muzeja je i Giovanni. Unutar arhivskog spremišta Korčula nalazi se knjiga *Meditazione per l'ora eucaristica comporta dal dotto e pio sacerdote (libro intitolato), Venezia MDCCCIX*, s potpisom na 55. stranici Dicensa Caenazzo. Valja pripomenuti da se u glazbenoj zbirci Gradskog muzeja Korčula čuva notni zapis mise s marginalijom Caenazzo. Svi ti fragmenti govore o širini kulturnog djelovanja jedne ugledne građanske obitelji.

23

C. Fisković, *Hvarska katedrala*, Split, 1976, str. 69.

24

Katalog izložbe *Oro di Venezia, 6-a Mostra dell'Oreficeria, Giolleria, Argenteria*, Venecija, 1983, str. 203.

25

Claudio Ferraro, *Gli Janesich di Trieste e Parigi*, Katalog izložbe *Ori e tesori d'europa*, Milano, 1991, str. 400–402.

26

Luigi Manschek, *Manuale del regno di Dalmazia per l'anno 1874*, Zadar, 1874, str. 283.

Summary

Vinicije Lupis

Once More about the Caenazzo Goldsmiths

In this paper the author offers a new insight into the achievement of the Caenazzo family of goldsmiths and the role they played in the development of the goldsmith's trade in 19th century Dubrovnik. He claims that both in number and quality their work is superior to that of all the other Dubrovnik goldsmiths at that time. His research in the archives and on location yields new biographical data concerning the family and adds to the list of their works. Vincenzo Caenazzo must be considered the last Dubrovnik goldsmith to learn his trade abroad in the best Venetian traditions; he was an eclectic who synthesized classical and new elements into a specific personal style. The author is the first to describe items crafted by Vincenzo's son Giovanni Caenazzo for the parish church in Viganj.